

**JAMHURI YA MUUNGO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A**

614

MAARIFA YA JAMII

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Year: 2024

Maelekezo

1. Karatasi hii ina Sehemu **A** na **B** zenye jumla ya maswali **kumi na manne (14)**.
2. Jibu maswali **yote** kutoka Sehemu **A** na maswali **manne (4)** kutoka Sehemu **B**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na Sehemu **B** ina alama sitini **(60)**.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali **yote** katika sehemu hii.

1. Toa sababu nne za wafanyabiashara kutoka bara la Ulaya kuwa miongoni mwa vitangulizi vya ukoloni.

Wafanyabiashara wa Ulaya walikuwa na malengo ya kupata rasilimali ghafi kama dhahabu, almasi, na bidhaa nyingine za thamani zinazopatikana Afrika.

Walihitaji masoko mapya kwa bidhaa zao za viwandani ili kuongeza mauzo na faida zao.

Wafanyabiashara walihamasisha kuwepo kwa miundombinu kama reli na bandari ili kurahisisha usafirishaji wa bidhaa, jambo ambalo lilihitaji utawala wa moja kwa moja.

Waliona uwezekano wa kuwekeza na kupata faida kubwa kupitia udhibiti wa maeneo na rasilimali za asili kwa njia ya ukoloni.

2. Eleza athari za utawala wa moja kwa moja kwa jamii za Kiafrika.

Utawala wa moja kwa moja ulipelekea kupoteza uhuru wa kiutawala wa jamii za Kiafrika, kwa kuwa walikuwa wanadhibitiwa na maafisa wa Ulaya.

Uliharibu mifumo ya jadi ya utawala na kuingiza sheria na taratibu za kigeni.

Uliathiri maisha ya kijamii na kiuchumi kwa kuzalisha mgawanyiko miongoni mwa makabila na jamii.

Uliwafanya wakoloni kuwa na nguvu kubwa za kijeshi na kiusalama ili kudhibiti na kuendesha jamii hizo bila kupingwa.

3. Pambanua kwa kifupi majukumu ya mashirika manne ya Umoja wa Mataifa kwa wanachama wake.

Umoja wa Mataifa hutoa **huduma za usalama wa kimataifa** kwa kusimamia amani na kuepusha migogoro.

UNICEF inahakikisha **hifadhi na ustawi wa watoto duniani kote** kupitia misaada na mipango ya afya na elimu.

WHO ina jukumu la **kusimamia afya ya umma duniani**, kupambana na magonjwa na kuboresha huduma za afya.

UNESCO inalenga **kuendeleza elimu, sayansi na utamaduni kwa ushirikiano wa kimataifa** ili kukuza amani na maendeleo.

4. Eleza umuhimu wa Azimio la Kazi, Andaliyo la somo, Shajara ya somo, na Nukuu za somo kwa mwalimu anayefundisha somo la Historia.

Azimio la Kazi husaidia mwalimu kupanga ratiba na mpangilio wa masomo kwa mwaka mzima ili kufikia malengo ya somo.

Andaliyo la somo linaelezea mada au sehemu ndogo za somo zinazopaswa kufundishwa, hivyo kusaidia mwalimu kuandaa masomo kwa mpangilio.

Shajara ya somo huonyesha muda unaotakiwa kutumia kufundisha kila mada, hivyo kusaidia mwalimu kudhibiti muda vizuri.

Nukuu za somo hutoa kauli au maneno muhimu yanayotumika kama marejeleo ya somo au kuwahamasisha wanafunzi kuelewa historia kwa undani.

5. Eleza kwa ufupi tofauti kati ya nadharia ya uumbaji na nadharia ya mabadiliko ya kimaumbile.

Nadharia ya uumbaji inaeleza kwamba dunia na viumbe vyote viliumbwa kwa mpangilio na muktadha wa mara moja, mara nyingi ikihusisha nguvu za kiroho au Mungu.

Nadharia ya mabadiliko ya kimaumbile inaeleza kuwa viumbe na dunia hubadilika kwa taratibu za asili kama mabadiliko ya mazingira, mabadiliko ya vinasaba na michakato ya kidini.

Uumbaji unasisitiza kuumbwa kwa mara moja, wakati mabadiliko ya kimaumbile yanasisitiza maendeleo polepole na mfululizo wa mabadiliko.

Nadharia ya uumbaji mara nyingi ni kidini na ya imani, wakati nadharia ya mabadiliko ni ya kisayansi na inategemea ushahidi wa kimajaribio.

6. Eleza kwa kifupi vigezo vinne ambavyo mwalimu anaweza kuvitumia katika uchaguzi wa zana ili aweze kufikia malengo ya somo wakati wa kufundisha.

Kigezo cha kwanza ni **kufaa kwa lengo la somo**, yaani zana inapaswa kusaidia kufanikisha malengo yaliyowekwa.

Pili ni **urahisi wa kutumia zana hiyo na upatikanaji wake** kwa mwalimu na wanafunzi.

Tatu ni **uwezo wa zana kuhamasisha ushiriki na ufahamu wa wanafunzi**.

Nne ni **ubora na usalama wa zana hiyo ili kuepuka hatari kwa walimu na wanafunzi**.

7. Eleza kila moja ya magimba ambayo ni;

- (a) Satelaiti
- (b) Asteroidi
- (c) Kometi
- (d) Vimondo

(a) Satelaiti ni **kitu kinachozunguka sayari au dunia** kama mwezi, kinachobeba taarifa au kufuatilia anga.

(b) Asteroidi ni **vimondo vidogo vya mawe au chuma vinavyotazamana angani baina ya sayari**.

(c) Kometi ni **viumbe vya barafu, vumbi na mawe vinavyozunguka jua na kuonyesha mkia mweupe au mng'ao**.

(d) Vimondo ni **vimondo vidogo sana vya mawe vinavyoingia anga za sayari na kuungua, mara nyingine kuonyesha mwanga angani**.

8. Eleza kwa ufupi athari nne zinazojitokeza hapa duniani kudhihirisha uwepo wa mizunguko miwili ya sayari dunia.

Mabadiliko ya msimu huonesha kuwepo kwa mzunguko wa dunia kuzunguka jua.

Mabadiliko ya jua na usiku yanathibitisha dunia kuzunguka mwanga wa jua.

Kuongezeka na kupungua kwa joto kwa mfululizo kunadhihirisha mizunguko ya dunia.

Mabadiliko ya mvua na ukame yanaonyesha mizunguko ya hali ya hewa inayotegemea mzunguko wa dunia.

9. Fafanua kwa ufupi sababu nne zinazopelekea kuwepo kwa tofauti za tabianchi nchini Tanzania.

Kuwepo kwa tofauti za kimo cha nchi kutoka maeneo ya bahari hadi milimani.

Athari za upepo na mzunguko wa mvua tofauti kwa maeneo mbalimbali.

Tofauti za msongamano wa watu na matumizi ya ardhi.

Mabadiliko ya msimu na mzunguko wa jua kwa maeneo tofauti ya nchi.

10. Eleza kwa ufupi sifa nne za mistari ya kontua kama inavyotumika katika uchoraji wa ramani.

Mistari ya kontua ni mistari ya kuunganisha sehemu zilizo na kimo sawa.

Huiwezesha kuona mwinuko na ufinyu wa maeneo mbalimbali.

Mistari inakuwa na umbali tofauti kulingana na mwinuko wa ardhi; mistari iliyoko karibu inaonesha mwinuko mkubwa.

Mistari hufungwa au kuungana kuonyesha kimo cha juu zaidi au chini zaidi.

SEHEMU B (Alama 40)

Jibu maswali **yote** katika sehemu hii.

11. Eleza sababu ya baadhi ya nchi za Kiafrika kudai uhuru kwa njia ya mtutu wa bunduki.

Baadhi ya nchi za Kiafrika zilidai uhuru kwa njia ya mtutu wa bunduki kwa sababu walikosa njia za amani za kujipigania uhuru kutokana na ukandamizaji mkali wa wakoloni.

Wakoloni walitumia nguvu kubwa na silaha kuzuia harakati za uhuru, hivyo waasi walilazimika kutumia silaha kujilinda na kupigania haki zao.

Kumekuwa na migogoro na vita vya wenyewe kwa wenyewe ndani ya nchi hizo vilivyochangia kuleta vita vya ukombozi kwa nguvu za kijeshi.

Walipata usaidizi wa silaha na mafunzo kutoka mataifa ya nje au harakati za kisiasa za ukombozi, hivyo walijiandaa kupigania uhuru kwa njia ya silaha.

12. Eleza umuhimu wa jua kwa maisha ya binadamu.

Jua hutoa mwanga na joto muhimu kwa kuendesha mchakato wa maisha duniani, ikiwa ni pamoja na kilimo na viumbe hai.

Hutoa nishati inayotumika katika mchakato wa usanisinuru wa mimea ambao ni chanzo cha chakula na oksijeni.

Hutoa nishati kwa viumbe hai, ikiwemo binadamu, kwa ajili ya shughuli za mwili na uzalishaji wa vitamini D.

Husaidia kudumisha hali ya hewa inayofaa kwa maisha na mizunguko ya maji na nishati kwenye sayari.

13. Eleza umuhimu wa uchambuzi wa matokeo ya upimaji wa somo la Jiografia.

Uchambuzi wa matokeo husaidia mwalimu kubaini maeneo ambayo wanafunzi wanapata shida kuelewa ili kuboresha ufundishaji.

Hutoa taarifa za maendeleo ya wanafunzi kwa ajili ya kupanga mikakati bora ya kujifunza.

Husaidia kubaini ufanisi wa mbinu na vifaa vilivyotumika katika ufundishaji.

Matokeo yanasaidia kutoa maoni kwa wazazi na walimu kuhusu mahitaji ya msaada kwa wanafunzi.

14. Kwa kutumia hoja tano, fafania umuhimu wa zana za kufundishia na kujifunzia.

Zana za kufundishia na kujifunzia husaidia kufanikisha mafunzo kwa njia ya kuvutia na kueleweka zaidi.

Huzidi msaada kwa mwalimu kuelezea dhana ngumu kwa kutumia picha, michoro au maonyesho ya moja kwa moja.

Huzalisha ushiriki na usikivu zaidi wa wanafunzi katika madarasa.

Zana hizi husaidia kurekebisha mbinu tofauti za ufundishaji ili kukidhi mahitaji ya wanafunzi mbalimbali.

Hupunguza msongo wa mawazo kwa wanafunzi na huimarisha uhifadhi wa maarifa kwa kufanya mafunzo kuwa ya vitendo.